

АНАЛИЗА НА СЕКТОРСКАТА ПОЛИТИКА ВО ДЕЛОТ НА ИНОВАЦИИТЕ И КОНКУРЕНТНОСТА НА РМ

д-р. Андријана Богдановска Ѓ

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Во современиот свет на либерализирани пазари, поврзани економии, и широка распространетост на новите технологии, состојбата на постојани промени е новото статус кво. За да може една економија успешно да се справи со предизвиците на новото време потребно е да биде конкурентна и да изгради предност која се заснова на иновации и знаење во сектори кадешто постои висока додадена вредност.

Целта на оваа анализа е да направи пресек на политиките и програмите во секторот за конкурентност и иновативност во Република Македонија со посебен фокус врз иновативноста, да ги разгледа досегашните активности и реализирани мерки, да идентификува области за подобрување и да предложи мерки. Истата се спроведува под ИПА 2 механизмот за граѓански организации.

Во анализата се користи маинстреам методологија која опфаќа неколку чекори: (1) јасна идентификација на проблемот (2) анализа на поставените насоки (визија) и цели на постоечката политика и програми, (3) анализа на постоечките решенија и предложени решенија во однос на алтернативи решенија, (4) анализа на имплементацијата на мерките и (5) евалуација на политиката со заклучоци и препораки.

Произлегуваат два главни заклучоци од анализата. Првиот заклучок се однесува на политиката во секторот на конкурентност и иновации. Анализата укажува дека конкурентноста и иновативноста на македонската економија се стратешки цели на патот кон постигнување на одржлив економски раст кој би можел да овозможи поквалитетен живот на македонските граѓани. Во центарот на политиката се поставени МСП-ја и нивната соработка со академската и научно-истражувачката заедница, Владата, СДИ-ии, но и мерки кои имаат за цел да им овозможат пристап до човечки и финансиски ресурси кои им се потребни за иновации, раст и интернационализација.

Во областа на иновативноста, постоечката политика се занова врз цели кои добро ја идентификуваат потребата. За жал операционализацијата на овие цели во мерки не е направена согласно потребите и оттука импактот на досега реализираните политики е скромн. На краток рок поголем дел од мерките за зголемување на иновативноста не се одржливи бидејќи се насочени кон претпријатија кои имаат капацитет да ги абсорбираат. Истото го ограничува трансферот на технологија и знаење од СДИ, кластери, Научно-истражувачки организации, институти, Центри за ТТ, технолошки паркови. Понатаму, недостатокот на Центри за ТТ, технолошки паркови, дури и Центри за извонредност ја ограничува инфраструктурата на поддршка при трансферот на технологии и знаење и ги прави сегашните мерки неефикасни. На крај, обезбедената инфраструктура на лаборатории, подобрената законска и регулаторна средина поволна за квалитет во научно истражувачката дејност, надополнети со државно финансирање на активностите, не допринесоа за зголемено генерирање ново знаење кај научно истражувачките институции.

Вториот заклучок од спроведената анализа се однесува на самиот процес на развивање, координирање и мониторинг на политиките во секторот за конкурентност и иновации. Македонските институции имаат разработено комплексни документи и акциски планови,

но се соочуваат со сериозен предизвик при нивната имплементација. Причините за овие предизвици можат да се постават во две групи: предизвици кои произлегуваат од нетранспарентноста и честото менување на институциите кои се задолжени да ги следат плановите и предизвиците кои се однесуваат на слабото вклучување и учеството на граѓанскиот сектор и експертската заедница во подготвувањето на политиките и мерките.

Согласно, заклучоците и препораките се поделени на два дела.

1. Препораки кои се однесуваат на процесот на донесување, имплементирање и мониторинг на политиките во секторот за конкурентност и иновации.
2. Препораки кои се однесуваат на мерките во секторот на конкурентност и иновации, но со посебен фокус врз иновативноста.

СОДРЖИНА

Вовед	5
Преглед на секторот за конкурентност и иновации	7
Законска и институционална рамка	7
Конкурентност на приватниот сектор.....	8
Локална и регионална конкурентност	9
Методологија.....	9
Главни одредници.....	9
Методи за собирање на податоци.....	9
Анализа и наоди	11
Идентификација на проблемот	11
Визија, стратешки цели и одговорни институции	13
Дефинирана политика во секторот за конкурентност и иновации	16
Мерки за подобрување на конкурентноста	16
Мерки за подобрување на иновативноста	17
Степен на имплементација на мерките.....	19
Евалуација на спроведените мерки и мерките кои се во тек	23
Заклучоци и клучни предизвици	25
Препораки.....	27
Референци.....	30
ПРИЛОЗИ	33
ПРИЛОГ 1 – Статистички податоци.....	33
ПРИЛОГ 2а – Цели на Стратегијата за конкурентност 2016-2020	35
ПРИЛОГ 2б – Приоритети на Стратегијата за конкурентност 2016-2020	36
ПРИЛОГ 3 – Цели на Стратегијата за иновации 2012-2020	37
ПРИЛОГ 4. – Цели на Вториот Мастер План на мерки.....	38
ПРИЛОГ 5. – Листа на контакти	39

Вовед

Во современиот свет на либерализирани пазари, поврзани економии, и широка распространетост на новите технологии, состојбата на постојани промени е новото статус кво. За да може една економија успешно да се справи со предизвиците на новото време потребно е да биде конкурентна и да изгради предност која се заснова на иновации и знаење во сектори каде што постои висока додадена вредност.

Слично како и конкурентноста на претпријатијата, конкурентноста на една економија го опфаќа процесот на создавање на додадена вредност при производството на добра и услуги под слободни и фер услови на глобалните пазари, со цел да ги оддржи и прошири реалните приходи на граѓаните на долгорочен план (OECD 2005). Самиот збор укажува дека терминот секогаш се разгледува во однос на другите економии т.е. конкурентноста на една економија е релативна во однос на перформансот на другите економии, додека операционализацијата на терминот *перформанс* секогаш се разгледува во однос на нивото на *продуктивност* (Глобален извештај за конкурентност 2017). Оттука, „опсегот на конкурентноста на една економија е збир од институции, политики и фактори кои го одредуваат нивото на продуктивност на една земја“ (ГИК 2017).

Во моментот според глобалниот индекс на конкурентноста за 2016-та година, Република Македонија е рангирана на 68-то место од 138 економии, и е класифицирана како земја која е водена од фактори на ефикасност. Во однос на природата на конкурентноста, Македонија е рангирана на 123-тото место како земја чија конкурентност се уште се заснова врз евтината работна сила. Таквата конкурентна предност е неодржлива на долг рок заради контекстот на светската економија, поинтензивна либерализација на пазарите на труд, како и се поголемата застапеност на автоматизација во процесите на претпријатијата. Од таа причина потребно е стратешки и фокусирано да се работи врз подобрување на економијата во земјата во насока на создавање на нова конкурентска предност заснована врз иновации и знаење.

Современите сфаќања за поимот Иновации произлегуваат од делата на Urabe и други., (1988, стр.134), кој врз основа на меѓународна споредба на иновации и практики за управување со компаниите, го артикулираше неговото значење како "генерирање на нова идеја и нејзина имплементација во нов производ, процес, постапка, или услуга, што резултира со динамичен раст на националната економија и зголемување на вработеноста, како и за создавање на чиста добивка за бизнис иновацијата на претпријатието". Иновацијата е најважен двигател на профитабилноста, а способноста да се биде иновативен на континуирана основа е најважен фактор за конкурентноста на организациите и економиите. Затоа, иновациите се важен елемент на националните политики на многу народи, вклучувајќи ја тука и Република Македонија.

Со самото тоа што институциите имаат подготвено и се во процес на реализација на две многу важни стратегии кои имаат за цел да ја редефинираат структурата на македонската економија на среден рок: Стратегијата за конкурентност (2016-2020) и Стратегијата за иновации (2102-2020) на Република Македонија, евидентно е дека владиниот сектор ги разбира современите текови и сака земјата да биде дел од истите преку развивање на иновативна и конкурентна економија. Во исто време треба да се земат предвид и големиот

број на политики и иницијативи насочени кон подобрување на деловното опкружување во текот на изминатите десет години, а кои успешно ја поставија македонската економија како реформатор во глобални рамки – извештаите на Доинг Бизнис (2009-2016).

Целта на оваа анализа е да направи пресек на политиките и програмите во секторот за конкурентност и иновативност во Република Македонија со посебен фокус врз иновативноста, да ги разгледа досегашните активности и реализирани мерки, да идентификува области за подобрување и да предложи мерки. Истата се спроведува под ИПА 2 механизмот за граѓански организации.

Согласно општата методологија за анализа на политики, анализата на политиките и програмите во секторот за конкурентност и иновативност во Република Македонија опфаќа неколку чекори: (1) јасна идентификација на проблемот (2) анализа на поставените насоки (визија) и цели на постоечката политика и програми, (3) анализа на постоечките решенија и предложени решенија во однос на алтернативи решенија, (4) анализа на имплементацијата на мерките и (5) евалуација на политиката со заклучоци и препораки.

Текстот е организиран во неколку целини. Најпрвин се дава преглед на секторот со посебен осврт на истиот во однос на Националниот стратески документ за програмирање на ИПА II (2014 – 2020). Потоа следи делот кој ја опишува методологијата и дава приказ на користениот пристап во собирање и обработка на податоците. Анализата ги следи петте чекори опфатени во претходниот параграф, додека последните делови ги опфаќаат заклучоците и препораките.

Преглед на секторот за конкурентност и иновации

Секторот за конкурентност и иновации како посебна целина е дефиниран како еден од осумте приоритетни сектори во претпристапната помош на ЕУ за Република Македонија за периодот 2014-2020. Конкурентноста и иновациите се разгледуваат во една целина заради контекстот на глобалната економија, како и нивната меѓузависност. Важноста од создавање на конкурентност заснована врз знаење и иновации е во срцето на економските политики на ЕУ. Агендата од Лисабон 2000-2010 имаше за цел да ги насочи ЕУ инвестициите во зголемување на капацитетите за иновации за земјите членки (Johnson and Turner 2007:18). Визијата и целите поставени под Европа 2020, стратегијата на Европската комисија, го продолжуваат тој пат преку подобрување на окружувањето за зголемување на приватните инвестиции во И&Р, зголемување на достапноста до финансии, подобрување на регулативата, подобрување на системите за патенти и интелектуална сопственост, поставување на стандарди, и наменско и стратешко користење на јавните набавки. Во рамките на поставените цели со Европа 2020, ЕУ ја дефинира и претпристапната помош која ја дава на земјите апликанти како Р. Македонија.

Во рамките на секторот за конкурентност и иновативност, целите на Владата на РМ и Европската комисија се исти. Фокусот е ставен врз развој на конкурентна и извозно ориентирана економија заснована врз знаење и иновации. Истото се разгледува на три нивоа: (1) подобрување на легалниот и институционалниот контекст, (2) зајакнување на конкурентноста на приватниот сектор и (3) зајакнување на локалната и регионалната конкурентност.

Законска и институционална рамка

Во континуитет се вршат подобрувања на законската регулатива чија цел е да се создаде подобро деловно окружување кое ќе биде примамливо за странските директни инвеститори, но во исто време и ќе им овозможи на МСП-јата во земјата да растат и побрзо започнат со процесот на интернационализација. Ако се направи релативна споредба со другите земји во регионот, тогаш може да се заклучи дека во однос на владините реформи за подобрување на деловното окружување, Македонија во последните десет години се наметна како реформатор од светски ранг и земјата е најдобро пласирана во извештајот на Доинг Бизнис од сите земји во регионот – Прилог 1.

Акцентот на овие реформи кои започнаа во 2008-та година, најпрвин беше ставен врз странските директни инвестиции во улога на двигател во рedefинирање на структурата на македонската економија преку нивното влијание врз извозот, но и преку преливите врз локалната економија. Податоците за приливот на СДИ-ии во земјата во периодот 2008-2014 укажуваат дека овие подобрувања на законската регулатива не резултираа во забележителни резултати во однос на привлекувањето на странски директни инвестиции (Народна Банка 2017). Споредено со нејзините соседи, бројките се под очекувањата и планираните проекции; сепак, квалитетот на привлечените СДИ е посилен споредено со останатите земји во регионот. Македонија привлече исклучиво Гринфилд инвеститори кои отворија нови работни места и донесоа софистицирана технологија. Овие компании, помеѓу кои се Dräxlmaier, Johnson Controls, Johnson Matthey, и Van Hool, може да бидат одличен извор за трансфер на технологија и знаење, што може дополнително да го зголеми иновацискиот капацитет на економијата во Македонија.

Билансот на нето трговијата помеѓу извозните и увозните активности на компаниите во технолошките зони е позитивен; сепак, разликата е многу ниска (133 милиони Евра). Истото сугерира дека овие СДИ работат во области со низок ефект на прилив кон остатокот од економијата.

Со Програмата на владата 2014-2018, фокусот на владините мерки во однос на зајакнувањето на легалниот и институционалниот контекст е ставен врз решенија чија цел е зајакнување на улогата на МСП-ја во домашната економија. Покрај големиот број на законски решенија и мерки кои се донесоа во овој период, како и зајакнувањето на одредени институции во давањето на подобри услуги (Агенцијата за Катастар, Централниот Регистар, Агенцијата за Странски Директни Инвестиции и Промоција на Извозот, Агенцијата за Вработување), треба многу повеќе да се работи на поедноставување на законската регулатива во насока на нивните реални потреби. Честите промени на законската регулатива во изминатите две години предизвикани од неусогласената временска рамка на мерките од различни владини стратегии предизвикаа нестабилност во деловното опкружување и несигурност во нивната работа (Стратегија за конкурентност 2016-2020).

Во областа на иновативноста беше донесена правна рамка со која се формираше Фондот за Иновации како носечка Агенција во делот на поддршката на иновациите во компаниите, се донесе Закон за Иновацииска дејност, се направија измени во Законот за научно истражувачка работа, и во Законот за високо образование.

Конкурентност на приватниот сектор

Во делот на **зајакнувањето на конкурентноста на приватниот сектор**, покрај деловното опкружување фокусот во изминатите години беше ставен врз подобрување до пристапот за финансирање на иновативни проекти (воспоставување на инструменти за кофинансирање преку Фондот за иновации и технолошки развој - ФИТР), серија на програми и мерки за подобрување на човечкиот капитал (знаењето и вештините на работната сила) (Агенцијата за вработување), серија на програми и мерки за вработување кои значително ги намалија директните трошоци на претпријатијата со цел да им овозможат брз раст. Агенцијата за Поддршка на Претприемништвото (АППРМ) продолжи со ваучерската програма за поддршка на МСП-ја и истата беше поврзана со програмите за самовработување од АВРМ. Конкретно во делот на иновациите, се реализираа голем дел од мерките наведени во Стратегијата за иновации како што се воведувањето на трите инструменти на ФИТР кои се операционализираа во изминатиот период, наменети за старт-апи, спин-оф компании, комерцијализација на иновации.

Националниот совет за претприемништво и конкурентност (неформална група вклучена во јавен приватен дијалог) подготви пакет мерки за вториот акциски план од Мастер планот за подобрување на конкурентноста на земјата кои беа усвоени од страна на Владата во 2016-та година. Во исто време Владата на РМ ја усвои и Стратегијата за конкурентност 2016-2020 - “чадор стратегија” во која ги идентификува потребите на економијата во однос на конкурентноста, постави стратешки цели и идентификува приоритетни мерки за периодот до 2020.

Локална и регионална конкурентност

„Конкурентноста на една економија заслабнува доколку постојат силни регионални разлики во однос на економскиот развој“ (ЕК 2014). Со цел да се овозможи рамномерен регионален раст и зголеми конкурентноста на регионите беше направен значителен напредок во отварањето на слободни технолошко индустриски зони како и индустриски зони – процес кој ги опфати сите региони. Истото резултираше и во регионална распространетост (локација) на СДИ кои влегоа во зоните. Центрите за регионален развој на осумте плански региони отворија Центри за поддршка на бизнисот, подготвија Водичи за инвестирање, Бази на податоци на индустриските и технолошките зони, Програми за развој со акциони планови и донесоа Стратегии за развој на иновативноста кои беа подготвени преку Германската Помош (ГИЗ). Одредени региони подготвија и Стратегии за развој на Туризмот.

Методологија

Главни одредници

Согласно маинстреам методологијата за анализа на политики, анализата на политиките и програмите во секторот за конкурентност и иновации во Република Македонија опфаќа неколку чекори (Weimer & Vining, 2016):

- (1) јасна идентификација на проблемот;
- (2) анализа на поставените насоки (визија) и цели на постоечката политика;
- (3) анализа на постоечките решенија;
- (4) анализа на имплементацијата на мерките; и
- (5) евалуација на политиката, критичен осврт со заклучоци и препораки.

Методи за собирање на податоци

За целите на студијата се користи комбинација од неколку методи за собирање на податоци и повеќе извори за тие податоци. На таквиот начин се овозможува триангулација на податоците со цел да се добие вистинската слика во делот на политиките и мерките за подобрување на иновативноста и конкурентноста (Saunders et.al. 2009).

Анализата доминантно се заснова врз секундарни податоци, т.е. податоци кои веќе се објавени од страна на институциите задолжени за имплементирање на политиките и мерките во овој сектор. Истите се наведени во листата на референци и покриваат:

- Подготвени и усвоени национални и регионални стратегии (Националната Стратегија за иновации 2012-2020, Стратегијата за конкурентност 2016-2020, Стратегијата за Индустриска политика 2009-2020, Регионалните стратегии за иновативност и други);
- Закони (Законот за Иновацииска Дејност, Законот за високо образование, и др)
- Програми за развој и акциони планови;
- Национални, но и извештаи од други релевантни организации за напредокот на имплементацијата на политиките и мерките во делот на иновациите и конкурентноста;
- Извештаи од меѓународни организации - Глобалниот Економски Форум, Доинг Бизнис и сл;
- Статистички податоци од Заводот за статистика (каде што е потребно)

Покрај јавно објавените документи, во анализата се користат и податоци од необјавени документи кои се добиени од страна на одговорните институции како што е Вториот акционен план на Стратегијата за иновации 2016-2018 добиен од Министерството за образование.

За време на анализата се користат и податоците добиени преку теренско истражување спроведено на одговорните лица за спроведување на Стратегијата за иновации како и Стратегијата за конкурентност како и најмалку 10 интервјуа со други чинители од важност за подготовката на анализата. Списокот на лица кои биле контактирани и интервјуирани за време на подготовка на Анализата е наведен во прилозите.

Анализа и наоди

Економскиот развој на една држава го рефлектира растот на бруто домашниот производ по глава на жител. Постојат неколку економски модели кои се обидуваат да ги одредат факторите кои влијаат врз економскиот раст со цел да им помогнат на државите да развијат силни економии. Класичните модели, преку своите денешни адаптации или неокласичните модели, сметаат дека акумулацијата на производствените фактори како што се трудот и капиталот се доминантни фактори кои влијаат на економскиот раст. Нивната главна слабост е во поставувањето на технолошкиот напредок надвор од економскиот систем. Овие модели го препознаваат влијанието на технологијата, но не ја идентификуваат причината за ова влијание и затоа не се во состојба да објаснат како една економија може да одржи стабилен економски раст на долг рок.

Како резултат на овие недостатоци во 1990-тите години се појавуваат „новите економски модели“, ендегените модели на економски раст кои ги додаваат следните фактори во економскиот модел:

- Заштеди и инвестиции
- Технологија
- Знаење

Овие модели на Lucas и Romer (1990) не го следат неокласичниот пристап кон технолошките промени и го разгледуваат влијанието на развојот на новите технологии врз технолошките платформи, а преку нив и врз економскиот раст. Ги препознаваат новите технички иновации како области во кои треба да се инвестира зошто носат повисок поврат на инвестицијата во економијата. Истото објаснува зошто развиените земји можат да го одржат својот раст, а земјите во развој не можат. Надоградувајќи се на овие модели и сметајќи дека технологијата и компетенцијата се универзално препознаени како фактори на позитивно влијание врз економскиот раст, Barro и Sala-i-Martin (1995) ги проширија новите модели на раст со додавање на *знаењето* како стандарден инпут во моделот, со големо влијание врз продуктивноста на економијата. Оттука, за да една економија се смета за конкурентна денес треба да биде заснована врз иновации и знаење.

Идентификација на проблемот

Економскиот раст на Р. Македонија разгледуван како бруто домашен производ по глава на жител се движи во рангот на 0-3.5% во последните десет години (WB Indicators 2016). Таквиот раст на економијата се смета за просечен и карактеристичен за развиените економии. Теориите на ендегениот економски раст (Romer 1990) претполагаат дека економиите во развој треба да растат со повисоки годишни стапки на раст заради природата на нивната инвестиција во продуктивноста која најчесто опфаќа инвестирање во трансфер на технологии и знаење, додека кај развиените земји овие инвестиции се насочени кон генерирање на нова технологија и знаење (процес кој е многу поскап и подолготраен). Оттука растот на македонската економија не ги рефлектира нејзините потенцијали на економија во развој. Според сегашната структура на светската економија, просечната стапка на раст на економиите во развој треба да се движи од 4-8% годишно. Кина и Индија долги години наназад имаат годишни стапки на раст повсоки од 8% (ММФ 2016).

Од апсолутните вредности на бруто домашниот приход по жител дадени во сегашна вредност на американскиот долар (Прилог 1) се гледа дека Македонија заедно со Албанија имаат најмали вредности во регионот. Истото го поддржува заклучокот кој произлегува од рангот на македонската економија во глобалниот индекс на конкурентноста. Во 2016-та Република Македонија е рангирана на 68-то место од 138 економии, и е класифицирана како земја која е водена од фактори на ефикасност. Во однос на природата на конкурентноста, Македонија е рангирана на 123-тото место како земја чија конкурентност се уште се заснова врз евтината работна сила. Таквата конкурентна предност е неодржлива на долг рок поради контекстот на светската економија, поинтензивна либерализација на пазарите на труд, како и се поголемата застапеност на автоматизација во процесите на компаниите. Конкретно во делот на иновациите, Македонија е рангирана како скроман иноватор. Сепак се нагласува дека земјата постигнала голем напредок во развивањето на иновативниот потенцијал и од 33% регистрирани во 2008 го подобри својот перформанс на 42% регистрирани во 2015-та година. Земјата најлошо е оценета кај димензијата финансии и поддршка, додека најголем успех е постигнат кај димензијата на човечки ресурси, а најголемо зголемување во извозот на средни и високо-технолошки производи (22%).

Новите модели на економскиот раст (Romer 1990) укажуваат дека преку инструментите на индустриската политика и политиката за иновативност може ефективно да се влијае врз технолошкиот напредок. Политиките треба да овозможат: подобрување на атрактивноста за инвестирање во државата, поефикасно и побрзо генерирање и абсорбирање на иновациите и технологијата, и развој на човечкиот капитал. Целта на ваквите политики треба да биде создавање на нова конкурентска предност на економијата заснована врз иновации и знаење. За да може таа политика да ги опфати потребите на економијата треба да ја рефлектира нејзината структура, и да се надогради на политиките и мерките во другите сектори кои ја создаваат овозможувачката средина.

Во македонската економија најдоминантни се деловните субјекти со 1-9 вработени (80.2%). Субјектите со 10-19 вработени се застапени со 4.3%, потоа субјектите со 20-49 вработени чие учество изнесува 2.8%, со 1.9% учествуваат субјектите со 50-249 вработени и само 0.3% од активните деловни субјекти имаат над 250 вработени (Завод за статистика 2017). Во динамична светска економија каде се поприсутни се подржувачите на теоријата за вмрежената компанија (networked firm), ваквата структура може да се покаже како сериозен двигател на економскиот раст заради адаптивноста и флексибилноста на малите претпријатија кон новите текови како и полесното воведување на иновациите. Но, слабата свест за важноста на иновациите, предизвиците поврзани со тешкиот пристап до соодветен човечки капитал и финансии, предизвиците поврзани со слабата соработка со научно-истражувачките институции, ниската софистицираност на македонскиот пазар, и незнаењето или неможноста да се најдат нови извозни пазари се предизвици кои ги оневозможуваат македонските претпријатија да ја подобрат својата конкурентност (ЕК 2014).

Оттука за да претпријатијата ја зголемат својата конкурентност и продуктивност треба да бидат поддржани од регулаторна, институционална, финансиска и деловна средина која им овозможува раст, продуктивност, вработување и интернационализација.

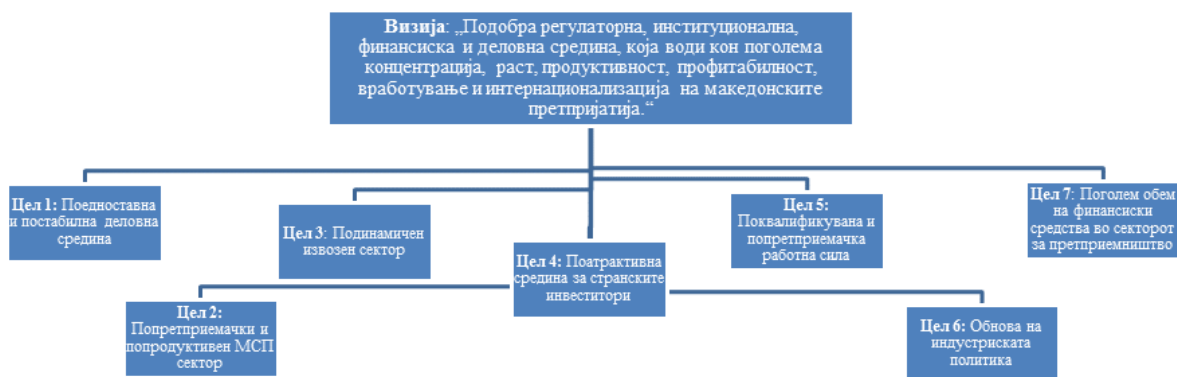
Визија, стратешки цели и одговорни институции

Создавањето на конкурентна економија и општество засновано врз знаење, интегрирано во Европската Унија и НАТО е континуиран стратешки приоритет на Владата на РМ поставен и во најновата програма за 2014-2018. Сегашната визија и стратешки цели за секторот произлегуваат од Програмата на владата 2014-2018, двете стратегии на РМ (Стратегија за иновации 2012-2020, Стратегија за конкурентност 2016-2020), Мастер планот за подобрување на конкурентноста со двата акциони плана и Индустриската политика 2009-2020.

Стратегијата за конкурентност е чадор стратегија која обединува мерки од неколку Стратегии и Програми, вклучувајќи ја Стратегијата за иновации 2012-2020, Индустриската политика 2009-2020, како и Програмата на Владата 2014-2018. Истата ја артикулира новата визија за конкурентноста на македонската економија која ја водат претпријатија поддржани од **регулаторна, институционална, финансиска и деловна средина** која им овозможува раст, продуктивност, вработување и интернационализација. Стратегијата опфаќа седум цели (Прилог 2а):

- Цел 1 – Поедноставна и постабилна деловна средина
- Цел 2 – Попретприемачки и попродуктивен МСП сектор
- Цел 3 – Подинамичен извозен сектор
- Цел 4 – Поатрактивна средина за СДИ
- Цел 5 – Поквалификувана и попреприемачка работна сила
- Цел 6 – Обнова на индустриската политика
- Цел 7 – Поголем обем на финансиски средства за претприемништво

Слика 1. Визија и стратешки цели – Стратегија за конкурентност 2016-2020

Секоја од целите има за цел да промени дефинирани приоритети со сет од мерки – Прилог 2б. Во Стратегијата за конкурентност се дефинирани 45 приоритетни мерки извлечени од сите стратешки документи кои се оценети како мерки со најголемо влијание врз

конкурентноста на македонската економија. Целите на Стратегијата за конкурентност 2016-2020 добро ги рефлектираат приоритетите за промена по анализираните теми. Во центарот на политиката се поставени МСП-ја и нивната соработка со академската и научно-истражувачката заедница, Владата, СДИ-ии, но и мерки кои имаат за цел да овозможат пристап до човечки и финансиските ресурси кои им се потребни за иновации, раст и интернационализација.

Мастер планот за подобрување на конкурентноста 2011-2015 е документ во кој се дефинирани мерки чија цел е да се подобри конкурентноста на економијата во однос на макро и микро детерминантите на конкурентност врз кој се заснова Глобалниот индекс за конкурентноста на економиите. Целите за македонската економија се поставени во 12 тематски области кои ги рефлектираат 12 столба и индикатори опфатени со извештајот: Институции; Инфраструктура; Макроекономска стабилност; Здравство и основно образование; Високо образование и обука; Ефикасност на пазарот на добра; Ефикасност на пазарот на работна сила; Софистицираност на финансискиот пазар; Технолошка подготвеност; Големина на пазарот; Деловна софистицираност; и Иновации. За истото постојат 111 индикатори. Овој Мастер план не е јавно објавен документ и оттука не може да се направи анализа дали поставените цели во истиот реално ја одразуваат потребата на македонската економија во однос на конкурентноста и иновациите.

Вториот Мастер план за конкурентност е донесен во 2015-та година од страна на Владата на РМ, а предложен од НСПК. Приказот на истиот не ги следи приоритетните столбови на Глобалниот индекс за конкурентноста на економиите, но предложените мерки ги опфаќаат слабостите на македонската економија во приоритетните столбови – Прилог 3.

Следниот документ кој ја дефинира политиката во секторот за конкурентност и иновации е Стратегијата за иновации 2012-2020. Додека визијата на Стратегијата за конкурентност (2016-2020) е да *овозвозможи*; визијата на Стратегијата за иновации 2012-2020 е да ја *постави* конкурентноста на земјата врз основа на иновации и знаење во индустрии со висока додадена вредност преку воспоставување на отворен систем заснован на отворениот модел на иновациите кои опфаќа соработка помеѓу сите чинители во оваа област: деловниот сектор, академијата и истражувачките институции и владините институции – троен хеликс, преку обезбедување на соодветна рамка на политики и финансиска поддршка. Стратегијата опфаќа четири стратешки цели:

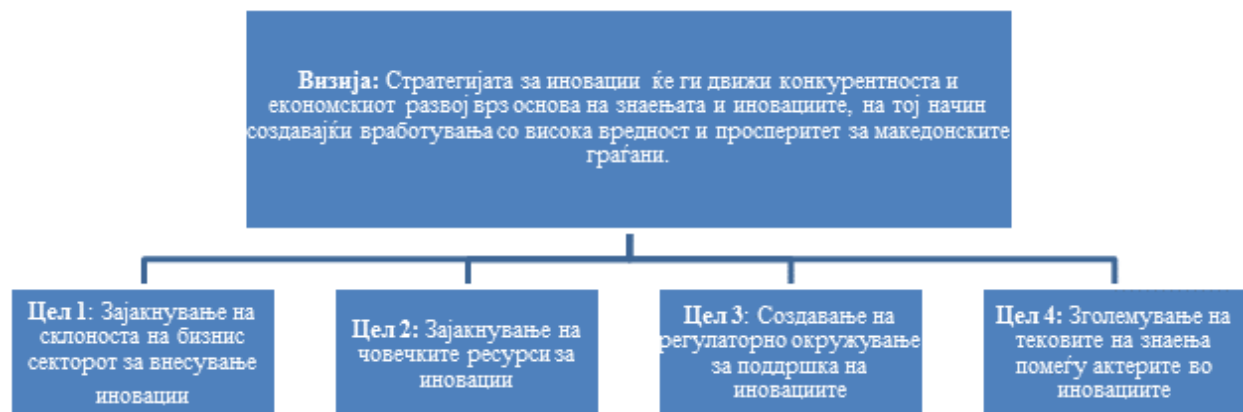
Цел 1: Зајакнување на способноста на бизнис секторот за воведување иновации

Цел 2: Зајакнување на човечките ресурси за иновации

Цел 3: Создавање на регулаторно окружување за поддршка на иновациите

Цел 4: Зголемување на тековите на знаења помеѓу актерите во иновациите

Слика 2. Визија и стратешки цели – Стратегија за иновации 2012-2020

Анализата на стратешките цели укажува дека истите добро ги рефлектираат предизвиците со кои се соочува македонската економија кога станува збор за потенцијалот за иновации.

Стратегијата за конкурентност 2016-2020 и Стратегијата за иновации 2012-2020 се донесени од страна на Владата на Република Македонија. Стратегијата за иновации 2012-2020 е подготвена на барање на Министерството за Економија, но нејзината подготовка била координирана преку кабинетот на вицепремиерот за економски прашања. За нејзината подготовка Владата на РМ побара помош од Иницијативата за регионална конкурентност, проект спроведен од страна на инвестициската спогодба на ОЕЦДЕ за Југоисточна Европа. Во рамки на истата, клучни институции вклучени во дефинирањето и спроведувањето на различните мерки и политики се Министерството за Образование и Министерството за Економија.

Министерството за Образование е поставено за координатор на имплементација на истата и во првиот и во вториот акциски план. Според г-ѓа Бабиќ од кабинетот на потпретседателот на Владата задолжен за економски прашања, вториот акциски план содржи мерки кои повеќе го рефлектираат гледањето на иновациите како образовна и научно истражувачка работа, оттаму логично било координацијата на имплементацијата да биде во рацете на Министерството за Образование. Спроведувањето на Стратегијата за конкурентност 2016-2020 ја координира Комитетот за претприемништво и иновации, тело кое е составено од Премиерот и министрите од засегнатите области на кои припаѓаат мерките кои се поставени во Стратегијата за конкурентност 2016- 2020.

Покрај националната Стратегија за иновации донесена за периодот 2012-2020, се донесоа и Регионални стратегии за иновации за сите осум плански региони во државата. Истите се однесуваат за периодот 2016-2018 и беа изработени во текот на 2016-та година со поддршка на Германската државна помош (GIZ). Во рамки на истите се дефинирани клучни области или сектори во кои секој од регионите треба да ја развива својата иновативност – избор заснован на анализа на природните и човечките ресурси на регионот, постоечките индустриски капацитети, како и потенцијалот за земјоделство, туризам и слични гранки. Координацијата на имплементацијата на стратегијата за иновативност на

регионите е во рацете на Совет составен од претставници од општините, Бизнис центрите, деловниот сектор, како и други чинители од регионот. Кај повеќето региони, во процес е формирање на вакви совети.

Дефинирана политика во секторот за конкурентност и иновации

Анализата на дефинираните политики во делот на конкурентноста и иновациите во Република Македонија укажува дека предложените и усвоените мерки со стратешките документи во секторот опфаќаат комбинација на мерки со кои се цели да се подобри влијанието врз макро и микро одредниците на конкурентноста и иновативноста на национално ниво. Макро одредниците ги опфаќаат факторите од макроекономското окружување додека микро одредниците се фактори од организациската поставеност на претпријатијата како што се стратешкиот менаџмент, човечкиот капитал – компетенции на вработените, менаџерски вештини, соработка со надворешни партнери, про-иновативна организациска култура и сл.

Мерки за подобрување на конкурентноста

Стратегијата за конкурентност 2016-2020 е чадор стратегија. Во истата има 45 приоритетни мерки. Овие мерки во поголем дел се хоризонтални и нивната примарна цел е да го подобрат макро окружувањето. Истото е карактеристично за чадор стратегии. Мерките произлегуваат од постоечките документи кои биле опфатени при подготовка на Стратегијата и биле предвидени за реализација во периодот 2016-2018. Претставуваат насока и водство за сите владини институции (министерства, агенции, директорати) во нивната работа, без притоа да навлегуваат во оперативниот дел т.е. како секоја институција ќе ги прилагоди своите активности (мерка, форма, законска рамка, координацијата и сл). Изборот за ваквиот пристап е резултат на потребата од создавање на нови (старите завршија) или ревизија на повеќе програми или стратегии на национално ниво во повеќе сектори, активност која ќе следи во следниот период. На пример, подготовка на Стратегија за МСП-ја, подготовка на Стратегија за туризам, подготовка на нова или обнова на старата индустриска политика и сл. Изборот е воден од ефикасноста и ефективноста на мерките во насока на постигнување на стратешките цели на земјата – повисок економски раст. Оттука, алтернативата на оваа политика е воопшто да не се одело кон подготовка на чадор стратегија. Таквиот пристап кој е карактеристичен за претходниот период не се покажа како соодветно ефикасен. Ваквиот пристап овозможува почетна усогласеност во реализацијата на тековните стратегии и одличен почетен чекор во развивање на хармонизирани стратегии после 2020.

Стратегијата во исто време содржи и конкретни микро мерки за подобрување на внатрешните капацитети на претпријатијата посебно во делот на менаџментот и извозот кои произлегуваат од оперативните планови на Владата, но беа спроведувани во континуитет во изминатиот период. На пример проектот „Топ менаџмент“ и проектот „Странски експерти за домашни МСП“. Сличен импакт имаат и мерките за создавање на портал за извоз и бизнис портал. Двете се мерки наменети за зајакнување на внатрешните капацитети на компаниите. Истите не се мерки кои се типични за чадор стратегии, но не се исклучоци.

Првиот пакет мерки кој е донесен во исто време со Стратегијата за конкурентност 2016-2020, а кој ги рефлектира насоките во истата, е вториот Мастер план на Владата на РМ за подобрување на конкурентноста. Во истиот има мерки за подобрување на конкурентноста на земјата во неколку области и сектори кои ги опфаќа Стратегијата за конкурентност 2016-2020. Сепак треба да се нагласи дека целите опфатени со 32 мерки во вториот мастер план за подобрување на конкурентноста имаат поширок опсег од Стратегијата за конкурентност. Тоа доаѓа оттаму што истите целат да ги надминат предизвиците на македонската економија во однос на областите кои се опфатени со Глобалниот индекс на конкуренцијата.

Во истиот временски период донесен е и вториот акциски план на Стратегијата за иновации (2012-2020). Одреден дел од овие мерки ги рефлектираат насоките од Стратегијата за конкурентност и се поставени во истата – Прилог 2б. Истите сепак првенствено треба да се разгледуваат во рамки на постоечката и сеуште актуелна Стратегија за иновации (2012-2020).

Мерки за подобрување на иновативноста

Во рамки на дефинираната политика за подобрување на иновативноста во Р. Македонија, мерките кои се наведени во двата акциски планови на постоечката Стратегија за иновации (2012-2020) се конкретни и специфични. Сепак дефинираната политика во оваа област не е сеопфатна. Мерките од првиот акциски план на Стратегијата за иновации (2012-2020) се засноваат врз претпоставката дека генерирањето на ново знаење (иновации, технологија) во државата постои. Тоа што е потребно да се направи е да се подобри пристапот и протокот (трансферот) на истото помеѓу главните актери во економијата, и да се подобри нивниот пристап до финансии.

Истражувањата направени врз ефектот на преливните ефекти на знаењето од изворите до барателите на знаење укажуваат дека ваквата аквизиција на знаење има потенцијал да ги направи претпријатијата попродуктивни и конкурентни, но во суштина не ги зголемува нивните капацитети за воведување и управување со иновации (Breshi и Lissoni 2001). Оттука тешко е да се тврди дека механизмите за трансфер на технологии и знаење ја зголемуваат иновативноста, но истите се важни за економскиот развој доколку постојат доволен број на компании во економијата кои имаат капацитет да го апсорбираат преносот. Како резултат на истото се дефинираше и првата стратешка цел на стратегијата (Слика 2) или зголемувањето на капацитетот за иновации кај македонските претпријатија.

За жал мерките под оваа статешката цел најмногу се насочени кон подобрување на пристапот до финансии (Фонд и инструменти за поддршка на иновациите). На пример, нема мерки со кои се зајакнува свеста кај МСП-јата за потребата и начините на зајакнување на внатрешните организациски капацитети за воведување иновации. Овој недостаток донекаде е надминат со мерките во вториот акциски план. На пример, мерката за “Продлабочување на техничко-технолошки знаења и информираност на фирмите од одделни сектори преку длабински обуки” и мерката за “Техничка помош за поддршка и унапредување на иновационата дејност и трансфер на технологии кај МСП”. Но не е јасно дали овие мерки ќе бидат насочени само кон подигнување на капацитетите на

претпријатијата кои ќе добијат кофинансирање од страна на ФИТР или ќе бидат пошироки и ќе опфатат и други компании.

Пакетот мерки од првиот акциски план кој цели за реализација на втората стратешка цел има за цел да направи позитивна промена во општеството и да ги зајакне човечките капацитети за иновации преку прилагодување на наставните програми на сите нивоа во образованието со фокус врз природните науки, но и врз претприемништвото, да го мотивира преносот на знаење од учителите, наставниците и професорите на учениците, да го зајакне капацитетот за доживотото учење и да ја подржи релевантноста на образованието на универзитетите во иновациите. Мерките се насочени кон трансфер на знаењето и долгорочна интервенција на пазарот на труд чиј импакт ги надминува временските граници на Стратегијата. Недостигаат конкретни мерки за подобрување на капацитетите за генерирање на ново знаење и иновации посебно кај националните научно-истражувачки институции. Во исто време недостигаат и мерки за подобрување на микро одредниците, или човечкиот капитал и организациското знаење во претпријатијата за воведување на иновации. Единствена мерка која би можела да одговори на овие предизвици е кооперативната диплома, која за жал не заживеа со првиот акциски план, но е поставена и со вториот акциски план. Кооперативната диплома е мерка со која се овозможува на компаниите кои имаат потреба од развој на специфични решенија истото да го добијат преку соработка со Универзитетите на дипломските, магистерските и докторските студии. Студентите се ангажирани за работа во компанијата додека работат на своето истражување. На крајот на денот, најуспешниот агент за пренос на технологија и знаење се уште е докторантот (Howlett 2010:33). Мерките од вториот акциски план кои се однесуваат на заштитата на интелектуалната сопственост исто така одат во насока на заштита на организациското знаење.

Сличен предизвик се провлекува и во пакетот мерки од двата акциски планови под третата стратешка цел фокусирана врз подобрување на регулаторното опкружување. Фокусот е ставен на создавање на средина која ќе го стимулира трансферот на знаење од научно-истражувачките институции на компаниите, но не и на регулаторна средина која ќе го стимулира генерирањето на ново знаење.

Четвртата стратешка цел нуди мерки за зголемување на тековите на знаење помеѓу актерите во иновациите, со исклучок на мерките кои се однесуваат на СДИ-ии. Странските Директни Инвестиции (СДИ) веќе долго време се признати како важен извор на нови технологии и знаење за економијата-домаќин. Во рамки на СДИ мултинационалните компании ја имаат главна улога, посебно во земјите во развој како што е Македонија, за процесите кои вклучуваат трансфер на нови технологии кои го стимулираат економскиот развој (пораст) и индустријализацијата (Barro and Sala-i-Martin, 1995; и Romer, 1986). Технологијата може да биде вклучена во нов производствен процес, нов производ, истражување и развој на капацитети, и во надоградување на работните вештини на подружниците (управувачки вештини, вешта работна сила и претприемништво). Слично, трансферот на технологија може да доведе до зголемување на ефикасноста на економијата (прелевање на ефикасност). Прелевањето на технологија е многу позначајно кога технолошкиот јаз помеѓу мултинационалните компании и локалната индустрија е голем. Влезот на странски компании директно влијае врз

структурата на домашната економија и перформансот на локалните компании (ефект на прелевање во сродни индустрии). Кај мерките за подигнување на соработката со СДИ-ии во насока на прелив на технологии кон локалните добавувачи кои се идентификувани со Стратегијата за иновации 2012-2020 укажува дека улогата на СДИ-ја не е добро дефинирана, бидејќи мерките се многу општи. На пример нема конкретни мерки за зајакнување на соработката помеѓу СДИ и локалните добавувачи (портал на кој СДИ транспарентно би ја објавиле понудата, транспарентни годишни извештаи, настани на кои би можеле да се сретнат со локалните добавувачи и сл.).

За спроведување на Стратегијата за иновации 2012-2020 до сега се подготвени два акциски плана. Првиот за периодот 2013-2015, вториот за периодот 2016-2018. Првиот акциски план е завршен и во истиот конкретно можат да се видат ефектите од превземените мерки во насока на стратешките цели. Вториот акциски план на Стратегијата за иновативност 2016-2018, како и првиот, кој најверојатно ќе биде и единствен акциски план на Стратегијата за конкурентност 2016-2020 се во тек.

Регионалните стратегии за иновации за сите осум плански региони во државата содржат мерки кои се хоризонтални по природа и не се специфични за идентификуваните приоритетни сектори, оставајќи слобода на Регионалните центри за поддршка на бизнис зедниците во одредувањето на формата со која ќе се реализира целта.

Степен на имплементација на мерките

Конкурентност

Мерките од Стратегијата за конкурентност се однесуваат на временски период 2016-2020. Сите 35 мерки планирани да започнат во 2016-та година веќе се спроведуваат (податок од кабинетот на заменик претседателот на влада одговорен за економски прашања). Нема друг официјален податок за потенцијални предизвици поврзани со имплементацијата на овие мерки. Не постои официјален документ ниту за реализацијата на мерките од првиот мастер план за конкурентност на економијата.

Иновативност

Првиот акциски план на Стратегијата за иновации заврши во 2015-та година. Истиот беше делумно реализиран, додека одредени мерки беа модификувани. Мерките од вториот акциски план се во тек. Сите податоци во оваа подглавје се добиени од официјалните веб страници на институциите и извори контактирани преку електронска пошта или преку интервју.

Мерки под цел 1: Зајакнување на способноста на бизнис секторот за воведување иновации

Во однос на првата цел, 75% од предвидените мерки се завршени (9/12). Сите мерки чија цел била зголемување на свеста кај малите и средни претпријатија (A1) беа успешно реализирани во зададениот период, со исклучок на мерката за организирање на натпревари за поттикнување на партнерства по троен хеликс. За истата не се вовеле системски пристап. „Компанијата БРАКО може да се смета за единствениот пример на таков проект.“ (Проф. д-р. Поленаковиќ). Оваа мерка е ставена во приоритетните мерки во Стратегијата за конкурентност (2016-2020).

Во периодот, согласно плановите, но со мало задоцнување формиран е и Фондот за иновации и технолошки развој ФИТР (А2) преку усвојување на Законот за иновациска дејност. ФИТР е формиран во форма на правно лице со поширока улога од предвиденото со Стратегијата, т.е. ја превземе улогата на Агенција за технологија и иновации. ФИТР подготви четири инструменти: (1) Кофинансирани грантови за Стартап и спин-оф компании, (2) Кофинансирани грантови и условени заеми за комерцијализација на иновации, (3) Кофинансирани грантови за трансфер на технологии и (4) Техничка помош преку деловно-технолошки акцелератори.

Првите три механизми ги рефлектираат мерките наведени во првиот акциски план од Стратегијата за иновативност, четвртиот инструмент не е предвиден со Стратегијата за иновации. Мерката за поддршката за формирање на универзитетски spin-off компании се операционализира со нов инструмент во рамки на вториот акциски план за 2016. Со вториот акциски план се планира и воведување на нов инструмент во форма на условен заем за големи компании. Истото се однесува и на ваучерите за иновации. „Треба да се укаже дека ФИТР сепак ја реализираше мерката за техничка помош на МСП-ја преку таргетирани обуки на примателите на грантовите. До почетокот на 2016-та година беа доделени 33 кофинансирани грантови за стартап и спи-оф компании и 7 кофинансирани грантови за комерцијализација на иновации.

Во првиот акциски план најслаба е реализацијата на мерките чија цел беше да се охрабрат приватните инвестиции во истражување и развој. Во овој сегмент мерките не беа соодветно дизајнирани за целите и потребите. На пример не се направи конкретен напредок во однос на даночните олеснувања, зошто данокот на добивка во Р. Македонија е низок. Ослободување од истиот за истражување и развој самото по себе не претставува голема мотивација за претпријатијата, додека контролата врз истото (спречување на измама) би било поскапо од придобивките. Мерката за кредитни гаранции и субвенционирани заеми беше напуштена зошто не содејствуваше со инструментите од ФИТР, додека мерката за поддршката на пристапот до регионални финансиски инструменти како што се инструментите на Европскиот инвестициски фонд, беше реализирана. Во моментот две комерцијални банки ги администрираат овие инструменти во Македонија (Про кредит и Шпаркасе). „Не постои интерес кај другите деловни банки бидејќи самите тие имаат средства кои сакаат да ги пласираат, (Г-дин Златку, Министерство за Економија). Слична мерка се наоѓа на списокот приоритетни мерки во Стратегијата за конкурентност 2016-2020 – Финансирање и поддршка за конкурентноста и иновациите на МСП чија цел е да се отвори ЕБОР кредитна линија за МСП-ја преку банки партнери во Македонија. Мерката за поддршка на мрежа на бизнис ангели не се реализираше за време на првиот акциски план бидејќи нема конкретна системска поддршка во овој дел. Во моментот се работи на подготовка на Закон за бизнис ангели, иницијатива која се координира од страна на Кабинетот на ПВЕП. „Прашањето сепак е дали истата е потребна. Постојат само две држави во светот каде што активностите на бизнис ангелите се регулираат со закон.“ (Г-дин Златку, Министерство за Економија).

Со вториот акциски план за првата специфична цел, предвидени се мерки како што е основање на Фонд за еквити и мезанин инвестиции, приоритетна мерка и во Стратегијата за конкурентност 2016-2020 (Г-ѓа Поповска, директор на ФИТР).

Мерки под цел 2: Зајакнување на човечките ресурси за иновации

Од вкупно 15 мерки од првиот акциски план, нема доволно информации колку биле реализирани во периодот 2013-2015. АВРМ воспостави континуитет во спроведувањето на Анализата на потребите на вештините и обуките. Националниот совет за високо образование, наука, иновации и технологии (НСВОНИТ) се уште не е формиран, и истиот како мерка е поставен и во вториот акциски план за 2017-та година. Сепак во периодот 2013-2015 беа направени неколку измени во Законот за високо образование, како и Законот за научно-истражувачка дејност каде што се дефинирани одговорностите на ова тело.

Прилагодувањето на наставните планови, програми и квоти кон потребите на економијата се реализираше на ниво на основно и средно образование, и истото беше доста успешно. Оваа мерка продолжува и во вториот акциски план. За да се обезбеди квалитетот на наставниците и обучувачите беа воспоставени законски механизми за контрола на квалитет од МОН, БРО, ЦСОО, ДПИ и ДИЦ, мерка која продолжува и со вториот акциски план. Мерката која опфаќа обуки за пишување и поднесување на меѓународни патент апликации не била реализирана од страна на Министерството за Економија. Истата таа мерка се појавува и во вториот акциски план, но е под надлежност на Државниот завод за индустриска сопственост. Стимулативните мерки за талентирани ученици како и нивните професори успешно се реализирани и со нив се продолжува и во вториот акциски план, додека нема информација дали е реализиран проектот на виртуелна бизнис игра која ги стимулира секојдневните бизнис активности на МСП-ја.

Во однос на мерките од првиот акциски план коишто се однесуваат на зголемување на квалитетот на стручната обука и промоција на доживотното учење, беа зајакнати капацитетите на центарот за стручно образование и обука и центарот за образование на возрасни, беше направено мапирање на лабораториите и се воведоа стимулации за учество на научни собири – мерка која продолжува и со вториот акциски план.

Во поглед на мерките за поддршка за релевантноста на образованието на универзитетите во однос на иновациите со цел да се зголемат претпримачките капацитети на младите, успешно беа воведени предмети од областа на претприемништвото во основното и средното образование. Во областа на високото образование не се дојде до системско решение за истото (Проф. д-р. Поленаковиќ). Се донесоа законски измени за практиканство и се воведоа Програма за практиканство која како мерка продолжи во вториот акциски план. Државните универзитети формираа советодавни одбори кои вклучуваат претставници од приватниот сектор, и покрај тоа што овие претставници „ретко се присутни на средбите“. Мерката за воведување на кооперативни дипломи, магистерски и докторски студии во индустријата не беше реализирана. Според претставници од МОН причината е немањето на регулатива за истото, бидејќи ставот е средствата за кандидатите да бидат обезбедени преку МОН. Средствата сепак можат да бидат обезбедени и од други извори, вклучително и од самите претпријатија.

Мерки под цел 3: Создавање на регулаторно окружување за поддршка на иновациите

Повеќето мерки од првиот акциски план кои го опфаќаат ефективното регулаторно окружување за академиците и истражувачките институции се реализирани преку измените на Законот за високо образование, измените на Законот за истражувачка дејност и Законот за иновациона дејност. Мерката за распределување на средства за научно-истражувачки проекти продолжува и во вториот акциски план. Нема информација колку вакви проекти се реализирани за време на првиот акциски план.

Мерката за воведување на функционални услови во јавните набавки беше реализирана преку ревидирање на законите за јавни набавки и јавно-приватно партнерство, додека мерката за спроведување на политиката на конкурентност продолжува и во вториот акциски план со поконкретни мерки чија цел е да се зајакне капацитетот на Комисијата за конкурентност.

Мерки под цел 4: Зголемување на тековите на знаења помеѓу актерите во иновациите

Критичните мерки во овој сегмент кои се реализираа во првиот акциски план вклучуваат оценка и потврдување на приоритетите за поддршка на кластерите. Активноста се спроведе и на регионално ниво од страна на одредени центри за регионален развој. Мерката за учеството на трговските саеми се реализира во соработка со стопанските комори.

Во поглед на зголемувањето на капацитетите на претпријатијата и универзитетите за пристап и употреба на надворешни средства не се дојде до системско решение и истото е на индивидуална основа. За оваа мерка како и за мерката за воспоставување на центри за трансфер на технологии и инкубатори постои модифицирање при реализација на акцискиот план. Со проект од Светска Банка се направи истражување и се понуди модел на една Национална канцеларија за трансфер на технологии (НКТТ), чија цел е да ги замени центрите за трансфер на технологија кај универзитетите. Покрај тоа што овој проект доби поддршка од Универзитетите и други институции, не се јасни ниту доволно аргументирани причините за ваквата форма на централизација и девијација од предложената мерка со Стратегијата. Националната канцеларија за ТТ се уште не е воспоставена, Законот за иновациона дејност не е сменет и истата е префрлена како мерка во вториот акциски план на Стратегијата за иновации.

Во однос на технолошките паркови, мерките и во првиот и во вториот план се нејасни и тешко мерливи за да може да се каже дали активностите биле реализирани. Во РМ има само еден технолошки парк при Универзитетот за Југоисточна Европа.

Следните мерки во овој дел вклучуваат зголемување на соработката со СДИ-ии во земјата и спојување на мултинационалните претпријатија со домашните добавувачи. Истите не се добро дефинирани. Во рамки на Агенцијата за Странски Директни Инвестиции и промоција на извозот беше подготвена база на добавувачи за СДИ-ии присутни во земјата, но не е јасно дали истата беше мерка која потекнува од Стратегијата за иновации. Како

што може да се види од веб страницата на Агенцијата, оваа база не функционира денес. Нема јавни податоци колку локални добавувачи учествуваат во синцирот на СДИ-и во земјата и во кои индустрии се реализира соработката. Воглавно, има три причини за прилично слабото ниво на вертикален прилив од присутните мултинационални компании кон локалните добавувачи во Македонија. Прво, мултинационалните компании имаат тенденција да користат глобални добавувачи поради тоа што ова ја зголемува ефикасноста на нивниот синцир на вредности. Второ, дури и во области каде овие компании не користат глобални добавувачи, повеќето од македонските компании не ги исполнуваат технолошките барања и стандардот на квалитет. Трето, вкупниот број на мултинационални компании во Македонија е мал.

Во вториот акциски план за иновации нема вакви мерки. Поголемиот дел од активностите во делот на соработката со СДИ во МК се поставени како приоритетни мерки во Стратегијата за конкурентност (2016-2020).

Евалуација на спроведените мерки и мерките кои се во тек

80% од мерките предвидени со првиот акциски план на Стратегијата за иновации 2012-2020 се реализирани. ***Нема официјален податок колку чинела имплементацијата, и не може да се каже дали мерките ја постигнале целта бидејќи нема официјален податок за индикаторите на успех кои биле користени за евалуација на мерките од првиот акциски план.***

Анализата на постоечките документи и податоци укажува дека во однос на првата стратешка цел успешно се направила промена во општеството во однос на гледањето кон иновациите. Натпреварите за најдобри планови повеќе не се дел од активностите под Стратегијата бидејќи голем број други чинители во општеството ја превзедоа таа улога и на годишно ниво веќе има организација на голем број вакви натпревари. Во однос на мерките за пристапот кон финансии, истиот значително е подобрен преку ФИТР и финансиските инструменти. Во однос на втората стратешка цел малку е постигнато на ниво на високото образование. Додека кај третата цел од стратегијата за иновации мерките продолжуваат во насока на целта. Кај четвртата цел има значителни отстапувања. Покрај реализацијата на голем дел од мерките од првиот акциски план, нивниот вистински импакт е ограничен заради недостатокот од **инфраструктура** која би ги поддржала. Со други зборови, мерките кои се однесуваат на создавање на инфраструктура која би ги поддржала сите 4 стратешки цели се најслабо реализирани, и кај истите постојат отстапувања во реализирањето.

Единствена институција која се формираше за време на првиот акциски план е ФИТР. Во случајот на воспоставувањето на ФИТР и инструментите за поддршка, овие отстапувања се незначителни и направени се со цел да се прилагодат мерките на контекстот и истите да бидат ефикасни во поглед на трошоците. ФИТР сепак не е инфраструктура.

Во однос на воспоставувањето на центрите за ТТ има големо отстапување со НКТТ. Не постои слично решение во други држави на кое би можеле да се повикаме. Постојат значителни ризици поврзани со централизацијата на овие активности кои се однесуваат на рамномерниот регионален развој, ризици поврзани со самиот процес на трансфер на технологиите и заштитата на интелектуалната сопственост, ризици поврзани со

дополнителна централизација во одлучувањето за распределбата на средствата кои би дошле од надворешни извори, и на крај ризици поврзани со отчетноста бидејќи се одвојува носителот на одговорноста од тој кој треба да ја спроведе активноста, а тоа се Универзитетите, Институтите, Центри на извонредност. Придобивките од една ваква Канцеларија се поефикасно искористување на ресурсите, во идеални услови подобра канализација на надворешните средства во добри проекти, но и подобро управување со можностите за патентите на нашите истражувачи во земјата и надвор.

Во однос на воспоставувањето на технолошките паркови мерката беше неуспешна во првиот акциски план. Мерката за технолошките паркови во форма во која што е поставена со вториот акциски план овозможува креативност во интерпретацијата на можната форма на решенијата за центри кои можат да ја надополнат Националната канцеларија за ТТ и да овозможат регионален импакт. Истото е соодветно добро решение на фактот дека оваа мерка воопшто не беше успешна во првиот акциски план.

Заклучоци и клучни предизвици

Произлегуваат два заклучоци од анализата.

Првиот заклучок се однесува на политиката во секторот на конкурентност и иновации. Анализата укажува дека конкурентноста и иновативноста на македонската економија се стратешки цели на патот кон постигнување на оддржлив економски раст кој би можел да овозможи поквалитетен живот на македонските граѓани. Во центарот на политиката се поставени МСП-ја и нивната соработка со академската и научно-истражувачката заедница, Владата, СДИ-ии, но и мерки кои имаат за цел да им овозможат пристап до човечки и финансиските ресурси кои им се потребни за иновации, раст и интернационализација.

- Како чадор стратегија, Стратегијата за конкурентност опфаќа приоритетни мерки чие спроведување под капата на стратегијата ќе овозможи успешно да се исполнат целите кои веќе се содржани во други документи, а за кои во најголем случај се одговорни повеќе институции. Во исто време Стратегијата преку идентификувањето на темите, приоритетните промени и цели, создава рамка која од почеток ќе ги хармонизира идните стратешки документи во секторот на конкурентноста и иновации, вклучително и регионалните стратегии за иновации. Во приоритетните теми сепак има место за подобрување, посебно во делот на иновативниот потенцијал на државата.
- Во областа на иновативноста, постоечката политика се занова врз цели кои добро ја идентификуваат потребата. За жал, операционализацијата на овие цели во мерки не е направена согласно потребите и оттука импактот на досега реализираните политики е скромн. Предложените мерки доминантно ги рефлектираат макро одредниците на иновативноста: (1) комбинација на мерки за пренос на технологии и знаење од различен вид на извори на знаење (СДИ, Универзитети, институти, други претпријатија во кластери) во претпријатијата и (2) подобрување на регулаторната средина за иновации и зголемување на можностите за пристап до финансии за претпријатијата. Ваквата аквизиција на знаење проследена со финансиска помош има потенцијал да ги направи претпријатијата попродуктивни и конкурентни, но во суштина не ги зголемува нивните капацитети за воведување и управување со иновации.

Оттука, на краток рок поголем дел од мерките за зголемување на иновативноста не се оддржливи бидејќи се насочени кон **претпријатија кои имаат капацитет да ги абсорбираат**. Бројот на таквите претпријатија во Р. Македонија не е голем. Истото може да се види и од резултатите од проектните апликации на трите повици кои ги објави ФИТР: бројот на апликации опаѓа, исто како и бројот на добиени проекти, **зошто нема толку претпријатија**. На пример на последниот трет повик од ФИТР за старт ап компании аплицираа 52 компании (најмалку до тогаш), додека добија 4 проекти (најмалку дотогаш). Сепак поверодостојни податоци во овој дел доаѓаат од рангот на македонската економија во делот на иновативноста кај Глобалниот индекс за конкурентноста. Покрај тоа што има континуиран напредок во делот на

иновативноста, најслабо рангиран индикатор во овој дел е капацитетот за воведување и управување со иновации на претпријатијата (91 место во 2016). Истото го ограничува трансферот на технологија и знаење од СДИ, кластери, Научно-истражувачки организации, институти, Центри за ТТ, технолошки паркови. Оттука во стратегијата за иновации под стратешката цел 1 потребни се поефективни мерки кои ќе го зголемат абсорпциониот капацитет и капацитетот за И&Р на претпријатијата за воведување и управување со нови технологии и иновации. Мерките за пристап до финансии не се доволни. ФИТР веќе започнува да се соочува со проблемот на неможност на пласирање на средствата кои му стојат на располагање.

- Понатаму, **недостатокот** на Центри за ТТ, технолошки паркови, дури и Центри за извонредност ја ограничува **инфраструктурата** на поддршка при трансферот на технологии и знаење и ги прави сегашните мерки насочени кон трансферот на технологија неефикасни. Потребата од промена на Законот за иновации го спречува воведувањето на Националната канцеларија за ТТ, додека Правилникот за Центри за Извонредност иако е донесен од МОН е многу сложен, заснован на нереални услови и не е операционализиран од страна на Владата.
- Претпријатијата не се единствените кои се соочуваат со предизвици во овој тип. За жал, обезбедената инфраструктура на лаборатории, подобрената законска и регулаторна средина поволна за квалитет во научно истражувачката дејност, надополнети со државно финансирање на активностите, не допринесоа за зголемено генерирање ново знаење кај научно истражувачките институции во Македонија. Рангот на македонските универзитети постојано паѓа на Шангајската листа на Универзитети, најмногу заради малкуте објавени трудови за научно истражувачка работа на македонските истражувачи.
- Слабиот човечки капацитет на овие институции го евидентира и Глобалниот индекс за конкурентност, каде што Македонија е рангирана на 89-то место во 2016-та година (најдобра година во последните пет) според достапноста на истражувачи и инженери. Во суштина не може многу да се постигне на среден рок во поглед на конкурентноста и иновативноста на една економија без доволно ангажирани истражувачи и инженери, бидејќи овој фактор не е еластичен (OECD, 2005: 33).

Вториот заклучок од спроведената анализа се однесува на самиот процес на развивање, координирање и мониторинг на политиките во секторот за конкурентност и иновации. Македонските институции имаат разработено комплексни документи и акциски планови, но се соочуваат со сериозен предизвик при нивната имплементација. Причините за овие предизвици можат да се постават во две групи.

- Првата група на предизвици се однесува на честото менување на институциите кои се задолжени да ги следат плановите. Во исто време институциите се нетранспарентни. Не постои официјален податок за реализацијата на мерките од првиот акциски план на Стратегијата за иновации (2012-2015). Колку биле

реализирани, кои биле предизвиците, колку било планирано а колку било вистински потрошено за истото. Во исто време не постои ниту официјален документ за реализацијата на мерките од првиот Мастер план за подобрување на конкурентноста, колку биле реализирани, колку се планирало и колку се потрошило за истото. Ова укажува на затворен систем на владеење кој е спротивен на визиите кои се поставени со стратешките мерки – инклузивен и отворен систем на иновации во окружување кое овозможува добра правна, регулаторна, финансиска и институционална средина за раст и интернационализација на македонските претпријатија.

- Втората група на предизвици се однесува на слабото вклучување и учеството на граѓанскиот сектор и експертската заедница во подготвувањето на политиките и мерките. Впечатокот е дека вклучувањето на граѓанскиот сектор и експертската заедница служи во насока на window dressing (декорирање на излог), т.е. мислење се бара, но на неефикасен начин без воспоставување на услови за реализација на поширока дебата која сигурно би резултирала во подобра идентификација на ефективни мерки. На пример соработката со НСПК.

Препораки

Согласно заклучоците и препораките се поделени на два дела.

1. Препораки кои се однесуваат на процесот на донесување, имплементирање и мониторинг на политиките во секторот за конкурентност и иновации, опфаќаат:
 - Зајакнување на учеството на граѓанскиот и деловниот сектор и академската заедница во развивање и мониторингот на национални, и регионални стратегии, мерки и акциони планови за подобрување на конкурентноста и иновативноста на економијата.
 - Зголемување на транспарентноста и отчетноста на владините институции во однос на постоечките политики со цел да може да се идентификуваат подобро предизвиците.
2. Препораки кои се однесуваат на политиките и мерките во секторот на конкурентност и иновации, но со посебен фокус врз иновативноста се поделени на три дела: законска и институционална рамка, конкурентност на приватниот сектор и локална и регионална конкурентност.

Промени во законска и институционална рамка

Во рамки на законската и институционалната рамка потребно е да се прилагодат законите (Законот за иновацииска дејност и Законот за научно истражувачка дејност) и соодветните правилници за да може да се создадат услови за поставување на инфраструктура на Центри за ТТ (или Национална канцеларија за ТТ) како и Центри за Извонредност.

Понатаму, воспоставувањето на законска рамка за водење на бизнис која ги фаворизира МСП-ја (малите први) треба да остане приоритет број еден за следниот период со цел да се отстранат или намалат сите непродуктивни активности на претпријатијата.

Конкурентност на приватниот сектор

Ако изминатите неколку десетлетија беа период на системите за квалитет и на системите за заштита на животата средина, сега се наоѓаме во периодот на системите за иновации во кои клучни категории се креативноста, иновативната култура, лидерството за иновации, менаџмент на иновации, метрика на иновации, иновативни проекти и сл. Овие системи не се во зачеток туку се стандардизирани и присутни во развиените економии. Истите се одлична алатка за **зајакнување на капацитетите и знаењето на бизнис секторот за воведување на иновации (абсорпција за ТТ и капацитети за И&Р)**. Оттука потребни се мерки за зголемување на свеста за системите за иновации посебно кај МСП-ја и нивно користење. Оваа мерка ја надополнува мерката за пристап до финансии во првата стратешка цел од Стратегијата за иновации 2012-2020.

Недостатокот на Центри за ТТ, технолошки паркови, дури и Центри за извонредност ја ограничува **инфраструктурата на поддршка при трансферот на технологии и знаење** и ги прави неефикасни сегашните мерки насочени кон трансферот на технологија. Воспоставувањето на Центри за извонредност во одредени клучни технологии, процеси и производи кои би биле мултипликатори на современиот трансфер на технологии и знаење (мрежа на нуклеуси) е одлична мерка за воспоставување на оваа потребна инфраструктура, но на начин кој ќе овозможи смарт специјализација на регионите.

Третиот предлог во овој сегмент опфаќа операционализација на мерката за **кооперативни дипломски**, магистратури и докторати (која неколкупати е одложувана во рамки на претходните мерки) но овој пат преку пилот проекти фокусирани на техничките факултети, а во рамки на постоечката регулатива за дипломски, магистерски и докторски студии.

Четвртиот предлог во овој дел е подобрување на трансферот на знаење и технологија од високообразовните институции до академската и деловната заедница преку концептот на **отворена наука**. Истото подразбира отварање на истражувањата кои се работат на високообразовните институции или другите истражувачки центри а кои се финансирани од државниот буџет, за други истражувачи, претпријатија, владини институции и други. Концептот на отворена наука може многу да помогне во зголемувањето на бројот на научни трудови од македонски истражувачи во списанија со импакт фактор.

Локална и регионална конкурентност

Последниот предлог на мерки опфаќа смарт специјализација на регионите преку адаптација на постоечките мерки од регионалните стратегии за иновации 2016-2018 на потребите по идентификувани сектори.

Референци

1. Academic Ranking of World Universities (2017). Службена веб страница на Шангајската листа. Достапна на <http://www.arwu.org/> [Пристапено на 17.02.2017].
2. Barro, R. J. and Sala-i-Martin, X. (1995) *Economic growth*. New York: McGraw-Hill.
3. Barro, Robert and Sala-i-Martin, Xavier (1995): *Economic growth*, New York: McGraw-Hill.
4. Borensztein E., et al. ,(1998). How does foreign direct investment affect economic growth? *Journal of International Economics*, pp:115-150.
5. Breschi, S., and Lissoni, F. (2001). Knowledge Spillovers and Local Innovation Systems: A Critical Survey. *Industrial & Corporate Change*,10(4), pp:975-1005.
6. Davenport, T.H. and Prusak, L. (2000). *Working knowledge: how organizations manage what they know*. Boston:Harvard Business Press.
7. Europe 2020 (2017). Службена веб страница на на стратегијата Европа 2020. Достапна на: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm [Пристапено на: 17.02.2017].
8. European Commission (2014). Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA II): Indicative Strategy Paper for the Former Yugoslav Republic of Macedonia (2014-2020). Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-former-yugoslav-republic-of-macedonia.pdf [Пристапено на: 20.02.2017]
9. European Commission (2016). *Commission staff working document: The Former Yugoslav Republic of Macedonia 2016 Report*. Brussels, Belgium: European Commission. Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf [Пристапено на: 20.02.2017]
10. Hitiris, T. (2003) *European Union Economics, 5th ed*. Harlow:FT Prentice Hall.
11. Howlett,R.J. (2010). *Innovation Through Knowledge Transfer Volume 5 of Smart Innovation, Systems and Technologies*. West Suffex: Springer.
12. International Monetary Fund. (2010). *World economic Outlook: Rebalancing Growth*. Washigton DC: International Monetary Fund. Достапна на: www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/index.htm [Пристапено на: 17.02.2017].
13. Johnson, D and Turner, C. (2007). *European business 2ed*. New York: Taylor & Francis.
14. Rebelo, S. (1991) Long-run policy analysis and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 99, p. 500–21.
15. Romer, P. M. (1986) Increasing returns and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 94 (10), p.1002–35.
16. Romer, P. M. 1990. Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy and Technological Change*, 98(5): 71-102.
17. Urabe, K. et.al.(1988) *Innovation and management: international comparisons*, New York: Walter de Gruyter.
18. Weimer, D.L. Vinig, A.R. (2016). *Policy Analysis: Concepts and Practice*. Routledge: London.
19. WorldBank Database (2015). World Development Indicators. Достапно на: <http://www.worldbank.org/> [Пристапено на: 17.02.2017]

20. Агенција за Вработување на Република Македонија (АВРМ) (2017). Службена веб страница . Достапна на: www.avrm.gov.mk [Пристапено на: 17.02.2017]
21. Агенција за Поддршка на Претприемништвото на Република Македонија (АППРМ) (2017). Службена веб страница . Достапна на: www.apprm.gov.mk [Пристапено на: 17.02.2017].
22. Агенција за СДИ и ПИ (2017). Службена веб страница . Достапна на: www.investinmacedonia.com [Пристапено на: 17.02.2017]
23. Влада на Република Македонија (2016). *Стратегија за конкурентност со акционен план на Република Македонија 2016-2020*. Скопје, Македонија: Влада на Р.М. Достапно на: http://www.vicpremier-ekonomija.gov.mk/files/pdf/Strategija_za_konkurentnost.pdf [Пристапено на: 20.02.2017]
24. Влада на Република Македонија (2017). Службена веб страница . Достапна на: www.vlada.mk [Пристапено на: 17.02.2017]
25. Државен завод за статистика (2016). *Официјална веб страна*. Достапно на: <http://www.stat.gov.mk/> [Пристапено на: 17.03.2017]
26. Министерство за Економија (2017). Службена веб страница. Достапна на: www.economy.gov.mk [Пристапено на: 17.02.2017]
27. Министерство за економија на Република Македонија (2009). *Стратегија за Индустриска политика 2009-2020*. Скопје, Македонија: Министерство за економија на Р.М. Достапно на: <http://archive.economy.gov.mk/dokumenti/strategii/3361.html> [Пристапено на: 17.02.2017]
28. Министерство за Образование и Наука (2017). Службена веб страница . Достапна на: www.mon.gov.mk [Пристапено на: 17.02.2017]
29. Поленаковиќ. Р., Саздов. М., Шутевски Д. и Хаџиевски, В. (2016). *Регионална стратегија за иновации на Југоисточен плански регион*. Скопје, Македонија.
30. Поленаковиќ. Р., Саздов. М., Шутевски Д. и Хаџиевски, В. (2016). *Регионална стратегија за иновации на Југозападен плански регион*. Скопје, Македонија.
31. Поленаковиќ. Р., Саздов. М., Шутевски Д. и Хаџиевски, В. (2016). *Регионална стратегија за иновации на Пелагонискиот плански регион*. Скопје, Македонија.
32. Поленаковиќ. Р., Саздов. М., Шутевски Д. и Хаџиевски, В. (2016). *Регионална стратегија за иновации на Североисточен плански регион*. Скопје, Македонија.
33. Поленаковиќ. Р., Саздов. М., Шутевски Д. и Хаџиевски, В. (2016). *Регионална стратегија за иновации на Скопски плански регион*. Скопје, Македонија.
34. Поленаковиќ. Р., Саздов. М., Шутевски Д. и Хаџиевски, В. (2016). *Регионална стратегија за иновации на Полошки плански регион*. Скопје, Македонија.
35. Поленаковиќ. Р., Саздов. М., Шутевски Д. и Хаџиевски, В. (2016). *Регионална стратегија за иновации на Источен плански регион*. Скопје, Македонија.
36. Светски Економски Форум (2016). *Глобален извештај за конкурентност/ Global Competitiveness Report 2016*. Достапно на: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2016-17.pdf [Пристапено на: 17.02.2017].
37. Собрание на Република Македонија (2008). *Закон за високото образование*. Скопје, Македонија: Службен весник на РМ бр.35/2008. Достапно на:

- <http://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2013/11/Zakon-za-visokoto-obrazovanie-26-02-2008.pdf> [Пристапено на: 17.02.2017]
38. Собрание на Република Македонија (2013). *Закон за иновациска дејност*. Скопје, Македонија: Службен весник на РМ бр. 79/2013. Достапно на: <http://www.pravo.org.mk/documentDetail.php?id=6570> [Пристапено на: 17.02.2017]
39. Собрание на Република Македонија (2015). *Закон за изменување на Законот за високото образование*. Скопје, Македонија: Службен весник на РМ бр.10/2015. Достапно на: <http://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2013/11/Zakon-za-izmenuvane-na-Zakonot-za-visokoto-obrazovanie-12-02-2015.pdf> [Пристапено на: 17.02.2017]
40. Трајковски и партнери консалтинг (2016). *Регионална стратегија за иновации на Вардарски плански регион*. Скопје, Македонија.
41. Фонд за иновации и технолошки развој на Република Македонија (2012). *Стратегија за иновации на Република Македонија за 2012-2002*. Скопје, Македонија: Фонд за иновации на Р.М. Достапно на: http://www.fitr.mk/wp-content/uploads/2015/02/Strategija-za-inovacii_final_oktomvri20121.pdf [Пристапено на: 17.02.2017]
42. Фонд за иновации и технолошки развој на Република Македонија (2016). *Правилник за управување на инструментите за поддршка на Фондот за иновации и технолошки развој*. Скопје, Македонија: Фонд за иновации на Р.М. Достапно на: <http://www.fitr.mk/portfolio-item/%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0/> [Пристапено на: 18.03.2017]
43. Фонд за иновации и технолошки развој на Република Македонија (2015). *Годишен извештај за работата на ФИТР – 2014*. Скопје, Македонија: Фонд за иновации на Р.М. Достапно на: <http://www.fitr.mk/portfolio-item/%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0/> [Пристапено на: 17.02.2017]
44. Фонд за иновации и технолошки развој на Република Македонија (2016). *Годишен извештај за работата на ФИТР – 2015*. Скопје, Македонија: Фонд за иновации на Р.М. Достапно на: <http://www.fitr.mk/portfolio-item/%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0/> [Пристапено на: 17.02.2017]
45. Фонд за иновации и технолошки развој на Република Македонија (2017). *Годишен извештај за работата на ФИТР – 2016*. Скопје, Македонија: Фонд за иновации на Р.М. Достапно на: <http://www.fitr.mk/portfolio-item/%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0/> [Пристапено на: 17.02.2017]

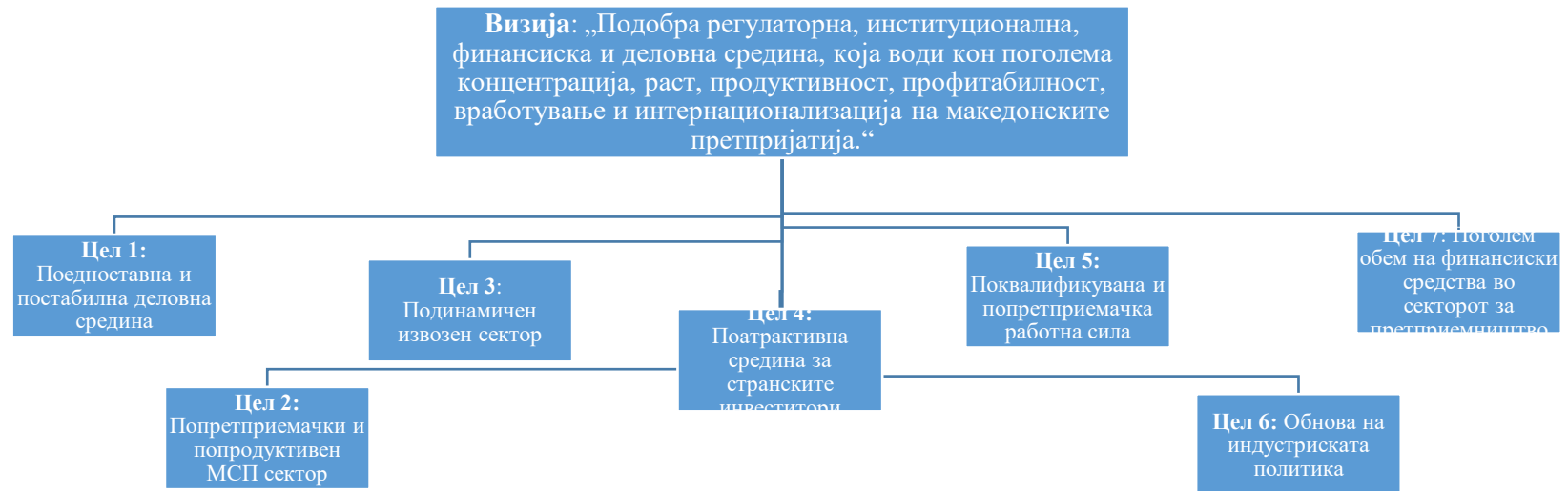
ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1 – Статистички податоци

Земја/Година	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Doing business	DB2012	DB2013	DB2014	DB2015	DB2016	D2017
Македонија	22	23	25	30	12	10
Албанија	82	85	90	68	97	58
Бугарија	59	66	58	38	38	39
Грција	100	78	72	61	60	61
Србија	92	86	93	91	59	47
Хрватска	80	84	89	65	40	43
Global competition report	GCI 2012-13	GCI 2013-14	GCI 2014-15	GCI 2015-16	GCI 2016-17	
Македонија	80	73	63	60	68	
Албанија	89	95	97	93	80	
Бугарија	62	57	54	54	50	
Грција	96	91	81	81	86	
Србија	95	101	94	94	90	
Хрватска	81	75	77	77	74	
EU Innovation scoreboard	EU Innovation scoreboard 2016					
Македонија	Според EU Innovation scoreboard, Македонија спаѓа во групата на Скромни Иноватори (Modest Inovators). Иновациониот перформанс се зголемил со тек на времето. Државата е се поблиску до нивото на перформанс/ефикасност на ЕУ: иновациониот перформанс на Македонија се зголеми од 33% во 2008 година на 42% во 2015 година.					

GDP per capita (current US\$)							
Year	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Albania	4,437.8	4,247.8	4,412.3	4,568.6	3,945.2	..	
Bulgaria	7,813.8	7,378.0	7,674.9	7,853.3	6,993.5	..	
Macedonia, FYR	5,080.0	4,709.5	5,219.5	5,453.3	4,852.7	..	
Serbia	6,423.3	5,659.4	6,353.8	6,200.2	5,235.1	..	
Greece	25,914.7	22,242.7	21,874.8	21,673.8	18,002.2	..	
Croatia	14,542.2	13,236.0	13,575.0	13,480.7	11,535.8	..	
GDP per capita growth (annual %)							
Year	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Albania	2.8	1.6	1.2	1.9	3.0	..	
Bulgaria	2.6	0.6	1.4	1.9	4.3	..	
Macedonia, FYR	2.2	-0.6	2.8	3.4	3.5	..	
Serbia	2.2	-0.5	3.1	-1.4	1.2	..	
Greece	-9.0	-6.8	-2.5	1.0	0.4	..	
Croatia	2.9	-1.9	-0.8	0.0	2.0	..	

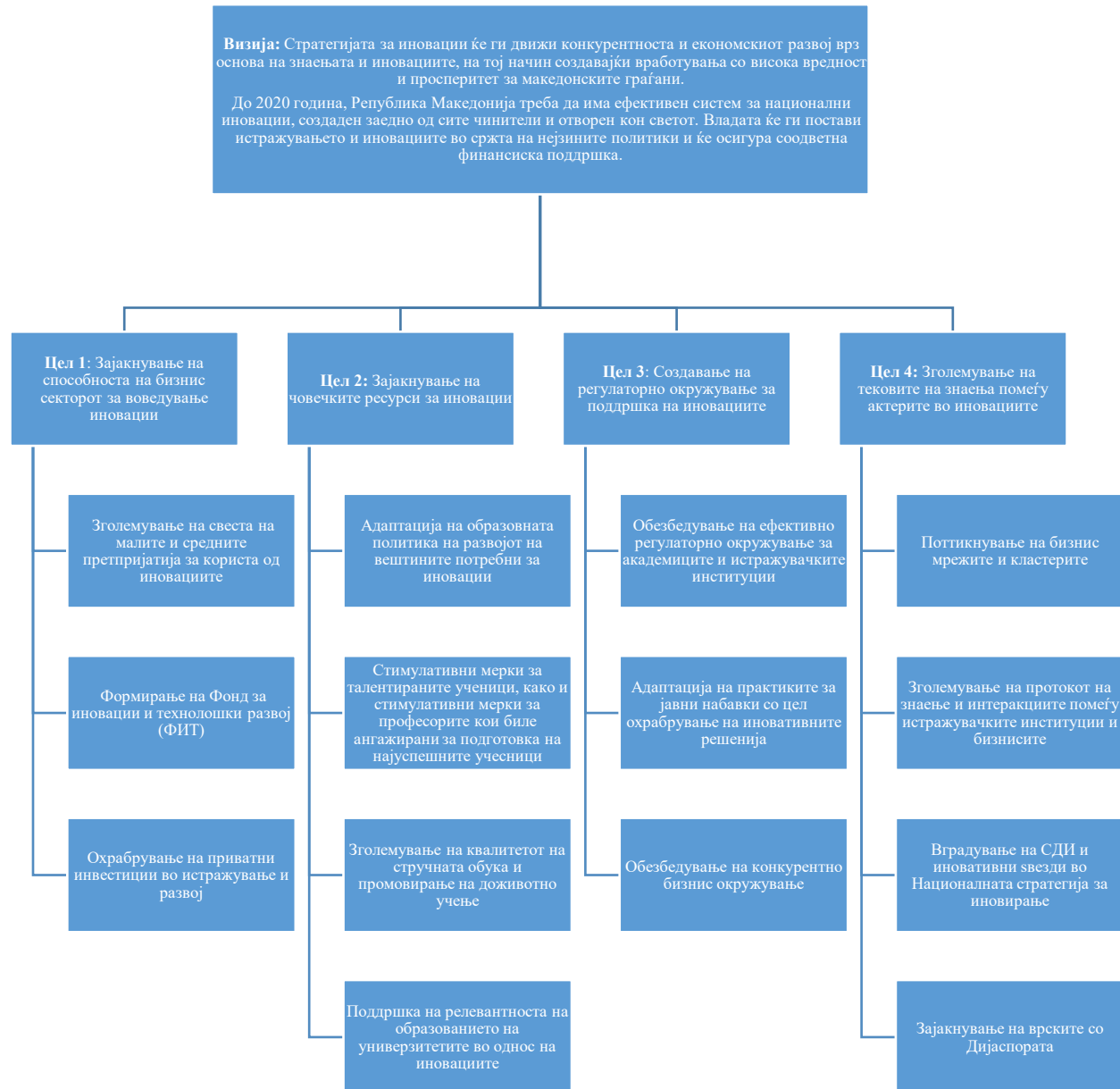
ПРИЛОГ 2а – Цели на Стратегијата за конкурентност 2016-2020

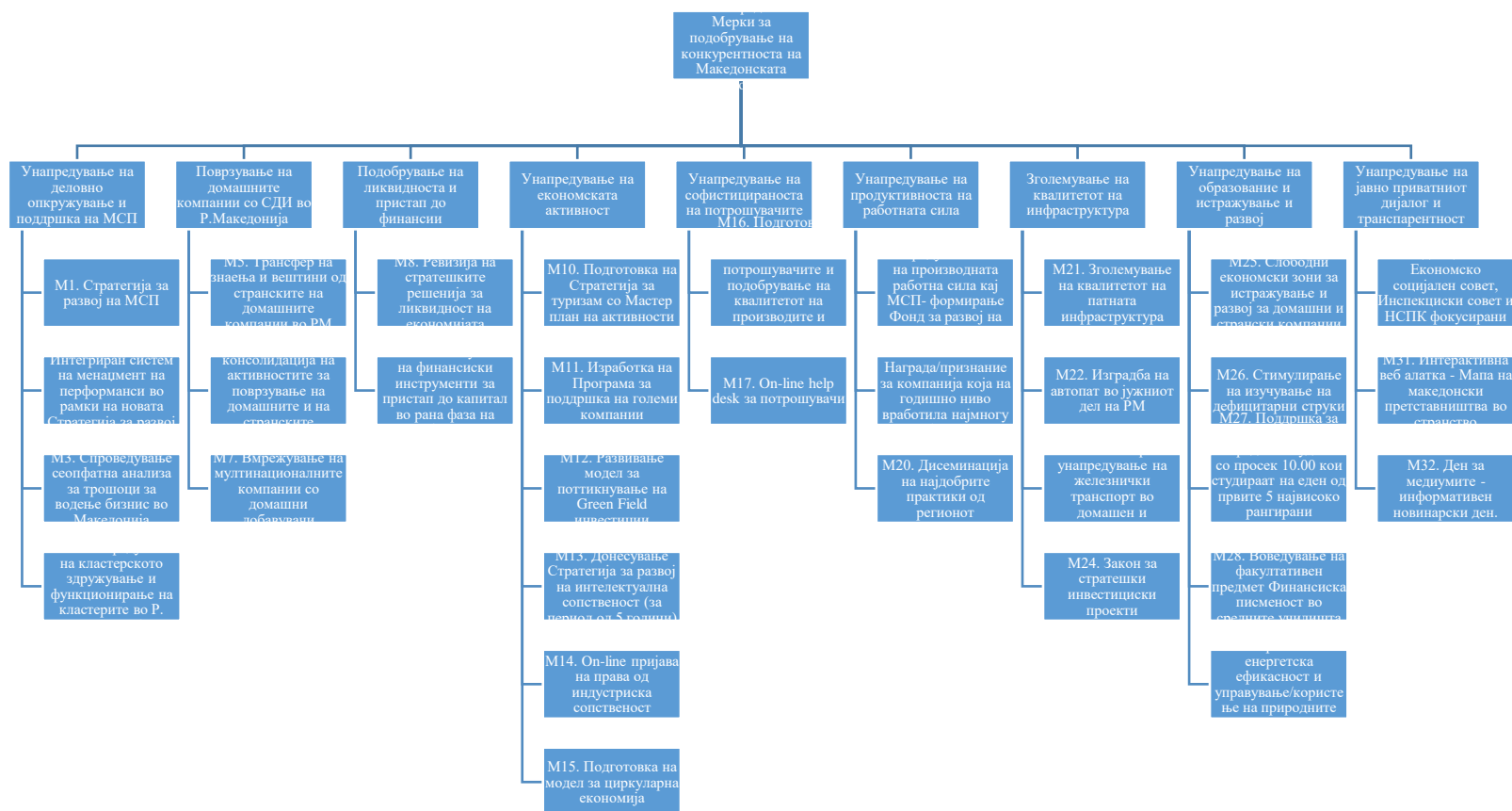
ПРИЛОГ 26 – Приоритети на Стратегијата за конкурентност 2016-2020

Приоритети за измена	Визија	Стратешки цели	Мерки
<p>Поедноставување на законската и регулаторната средина;</p> <p>Поедноставување на оданочувањето;</p> <p>Подобрување на деловното окружување за поддршка на МСП секторот;</p> <p>Намалување на регулаторниот и административниот товар на бизнисите;</p> <p>Креирање и спроведување на соодветна политика, стратегија и легислатива за МСП секторот;</p> <p>Зајакнување на јавно-приватниот дијалог.</p>	концентрација, раст, продуктивност, профитабилност, вработување и интернационализација на македонските претпријатија.	Цел 1 - Поедноставна и постабилна деловна средина	<p>(ДС/Л): Зајакнување на капацитетот за спроведување на кохерентна годишна програма на Владата која ќе овозможи намалување на потребата за донесување на законски прописи по итна постапка.</p> <p>(ДС/П): Зајакнување на системот за подобра регулатива на централно ниво и на ниво на министерствата</p> <p>(ДС/П): Спроведување соопшната реформа на меѓусебно поврзаните области на увоз, извоз и СДИ.</p> <p>(ДС/П): Континуирани реформи во рамките на Глобалниот индекс за конкурентност на Светскиот економски форум.</p> <p>(ДС/У): Зајакнување на едношлтерскиот систем за издавање дозволи и лиценци.</p> <p>(ДС/У): Зајакнување на електронските алатки кои водат до поедноставување, забрзување и намалување на трошоците на процедурите.</p> <p>(ДС/У): Понатамошно зајакнување на Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК) за да се обезбеди ефективен јавно-приватен дијалог во областа на конкурентноста.</p> <p>(ДС/У): Подобрување на координацијата за развој на приватниот сектор, мониторингот и евалуацијата на стратешко ниво.</p>
<p>Поддршка на конкурентноста и развој на МСП;</p> <p>Подобрување на врските во синџирот на снабдување помеѓу странските инвеститори и локалните претпријатија;</p> <p>Обезбедување модерна инфраструктура и услуги за поддршка на МСП;</p> <p>Подобрување на услугите за развој на МСП;</p> <p>Подобрување на науката, технологијата и иновациите, како функции за развој на МСП;</p> <p>Поттикнување на ИКТ.</p>		Цел 2 - Попретприемачки и попродуктивен МСП сектор	<p>(МСП/П): Поддршка за спроведување на поефективна законодавна средина за МСП секторот.</p> <p>(МСП/П): Поддршка за градење институционални капацитети за Министерството за економија, НСПК и Кабинетот на закениот претседател на Владата задолжен за економски прашања (МСП, индустрија и извоз) и АППМ (и ОДП) за мониторинг и евалуација</p> <p>(МСП/У): Развој на култура на претприемништво, стрт-ап претпријатија и поддршка за раст.</p> <p>(МСП/У): Програма за поддршка на маргинализираните групи (жени, младина, постари лица и етнички малцинства) на потенцијалните и постоечките претприемачи.</p> <p>(МСП/У): Подобрување на пристапот до јавни набавки од страна на МСП.</p> <p>(МСП/У): Подигнување на свеста и поддршка за бизнис трансфер</p> <p>(МСП/У): Разрешување на инсолвентноста, стечајот, затварањето бизниси и пружање можност за „тора шанса“</p> <p>(О.М.) „Бизнис“ портал за претприемништво, конкурентност и иновации.</p> <p>(О.М.) Подобрување на управувањето помеѓу МСП, вклучувајќи и Корпоративна општествена одговорност.</p>
<p>Зајакнување на институциите надлежни за извоз</p> <p>Зголемување на конкурентноста и потенцијалот за раст на земјоделскиот сектор;</p> <p>Охрабрување на интернационализација помеѓу МСП;</p> <p>Развој на модел за раст предводен од извозот;</p> <p>Диверзификација на извозната основа, во однос и на производи и на пазари;</p> <p>Зголемување на технолошкиот интензитет на извозната коњница;</p> <p>Зголемување на достапноста на извозни услуги преку интернет.</p>		Цел 3 - Подинамичен извозен сектор	<p>(ИЗВ/П): Институционално зајакнување на поддршката за извоз.</p> <p>(ИЗВ/П): Промоцијата на извозот со фокусирање на приоритетните сектори.</p> <p>(ИЗВ/У): Програма за поддршка на извозот на МСП</p> <p>(ИЗВ/У): Воспоставување капацитети за информации и поддршка на извозот, како и лице за контакт</p> <p>(ИЗВ/У): Проширување на извозот и интернационализација преку исполнување на меѓународните стандарди.</p> <p>(О.М.) Македонски портал за промоција на извозот</p> <p>(О.М.) Ревизија и зајакнување на СДИ и извозниот капацитет на економските промотори и дипломатскиот кадар во амбасадите/конзулатите.</p>
<p>Мобилизирање на девизните дознаки на дијаспората за инвестиции;</p> <p>Елиминирање на потенцијалните блокади за странски инвестиции;</p> <p>Зголемување на бројот на инвестиции;</p> <p>Зголемување на бројот на нови работни места од страна на странски инвеститори;</p> <p>Подобрување на инвестициската клима;</p> <p>Воспоставување едношлтерски систем за домашни и странски инвеститори;</p> <p>Зголемување на повратните врски помеѓу странските и домашните компании;</p> <p>Зголемување на трансферот на софистицирана технологија од СДИ компаниите;</p> <p>Зголемување на воведувањето иновации од СДИ компаниите; и</p> <p>Зголемување на менаџерските вештини од СДИ компаниите.</p>		Цел 4 - Поатрактивна средина за странските инвеститори	<p>(СДИ/П): Зајакнување на врските помеѓу СДИ/ТИРЗ и домашните претпријатија.</p> <p>(СДИ/У): Проценка на препреките за СДИ и систематски реформи, вклучувајќи го јавно-приватниот дијалог.</p> <p>(СДИ/У): Мобилизирање на девизните дознаки од дијаспората за претприемништво.</p> <p>(О.М.) Подобрување на прибирањето податоци, анализите и извештаите за СДИ, извозот и државната помош</p>
<p>Реформа на средниот и терцијарниот образовен систем, за да се прилагоди на потребите на приватниот сектор;</p> <p>Зајакнување на врските помеѓу претпријатијата и академскиот сектор;</p> <p>Подобрување на условите за создавање нови работни места преку зајакнување на образовниот систем и националните агенции за вработување;</p> <p>Поврзување на институциите за истражување и развој со претпријатијата и секторите за вработување;</p> <p>Промовирање на претприемништвото во образованието и обуката;</p> <p>Подобрување на вештините за вработливост на младите луѓе, што ќе доведе до зголемени можности за нивно вработување;</p> <p>Создавање можности за сите во земјата да бидат опремени со потребните претприемачки вештини;</p> <p>Создавање на систем за доживотно претприемничко учење;</p> <p>Зајакнување на претприемачкиот дух преку принципи на доживотно учење, имплементирани во сите сегменти на образовниот систем.</p>		Цел 5: Поквалификувана и попреприемачка работна сила	<p>(РВ/П): Продолжување и проширување на проектот Топ менаџмент</p> <p>(РВ/У): Развој на стимулации за охрабрување на сопствениците на МСП да инвестираат во работната сила преку Фонд за вештини.</p> <p>(РВ/У): Зајакнување на соработката помеѓу универзитетите и претпријатијата.</p> <p>(РВ/У): Проект „Странски експерти за домашни МСП“</p> <p>(О.М.) Развој и имплементација на курсеви за сертифицирани менаџери за увоз и извоз</p>
<p>Подобрување на меѓународната соработка на клучните учесници во економскиот развој;</p> <p>Поддршка на иновативните МСП преку пилот проекти со комерцијалните банки;</p> <p>Зголемување на ризичниот капитал достапен за инвестициски можности во мали но амбициозни претпријатија;</p> <p>Зголемување на применетите иновации и истражувањето и развојот;</p> <p>Поддршка на индустриите во вработувањето на истражувачи со високо образование, со цел зголемување на нивните технолошки и иновативни компетенции;</p> <p>Стимулирање на трансферот на технологија;</p> <p>Защита на интелектуалните права на сопственост;</p> <p>Развој на одржливи еколошки производи и услуги;</p> <p>Преструктурирање на јавните набавки кои одржлив развој, на начин кој ја фаворизира енергетската ефикасност и ја почитува животната средина;</p> <p>Зголемување на соработката во кластери и мрежи;</p> <p>Поттикнување на партнерствата во синџирите за снабдување.</p>		Цел 6: Обнова на индустријата политика	<p>(ИП/П): Спроведување на индустријата политика во Република Македонија</p> <p>(ИП/У): Развој на кластери и синџири на вредност</p> <p>(ИП/У): Зајакнување на капацитетите на МСП за да го разберат правото на индустријска сопственост и да применат истражување и развој во фирмата.</p> <p>(ИП/У): Поддршка во пристапот до ЕУ фондовите за конкурентност и иновации</p> <p>(ИП/У): Воспоставување на Тројно хеликс партнерство.</p>
<p>Зајакнување на регулаторниот систем заради подобрување на пристапот до финансии за МСП;</p> <p>Зајакнување на регулаторната основа за вложувања и акционерски капитал;</p> <p>Подобрување на ликвидноста и пристапот до финансии за МСП воопшто, а особено за иновативните и извозно ориентираните МСП;</p> <p>Охрабрување на банките да имаат помалку аверџа кои ризикот, во однос на МСП секторот;</p> <p>Обезбедување на градење капацитети за поддршка на развојот на нови финансиски инструменти;</p> <p>Зголемување и подобрување на развојноста на производите на небанкарските финансиски инструменти;</p> <p>Зајакнување на капацитетите за извоз/увоз („ексим“); и</p> <p>Ширење на финансиската писменост помеѓу МСП.</p>		Цел 7: Поголем обем на финансиски средства во секторот за претприемништво	<p>(ПФ/У): Финансирање и поддршка за конкурентноста и иновациите на МСП.</p> <p>(ПФ/У): Воспоставување национална Кредитна гарантна шема за МСП</p> <p>(ПФ/У): Зајакнување на регулаторната основа и подобрување на финансиските инструменти за МСП.</p> <p>(ПФ/У): Зајакнување на основата за финансиски инструменти за капитални вложувања</p> <p>(ПФ/У): Зајакнување на капацитетите на МБП за „ексим“ (увоз/извоз) производите и развој на нови извозно ориентиран производни</p> <p>(ПФ/У): Проширување на финансиската писменост кај МСП</p> <p>(ПФ/У): Поддршка за развој на капитално и мезани финансирање за МСП секторот.</p>

ПРИЛОГ 3 – Цели на Стратегијата за иновации 2012-2020

ПРИЛОГ 4. – Цели на Вториот Мастер План на мерки

ПРИЛОГ 5. – Листа на контакти

	Институција	Учесници
1.	Влада на Р. Македонија - Кабинет на заменик претседател на Влада задолжен за економски прашања	Маја Бариќ – Советник за анализа на тековни економски прашања Дане Јосифовски - Советник за следење и анализа на државни стратегии, конкурентност, деловна клима и проекти помогнати од меѓународната заедница
2.	Министерство за економија	Блерим Златку – Државен советник Сузана Арсова – Раководител на сектор за претприемништво
3.	Министерство за образование и наука	Јасмина Јанакиева – Претставник од МОН, одговорна за спроведување на Стратегијата за иновации, Втор акциски план – контактирана но не добивме потврда за средба Станка Петкова - Претставник од МОН, одговорна за спроведување на Стратегијата за иновации, Втор акциски план – контактирана и добиен Втор акциски план за Стратегијата Елена Глигорова – поранешен координатор за Проект за развој на вештини за бизнис и иновации
4.	Национален совет за претприемништво и конкурентност	Љубомир Дракулевски – проф. д-р на Економски факултет, претставник на НСПК
5.	Центар за развој на Југоисточен плански регион	Жулиета Ѓуркова – Раководител на Центарот Мима Станоева – Раководител на одделение за имплементација на проекти и меѓународна соработка Ивана Христова – Координатор на Бизнис Центарот за поддршка и консултативни услуги за мали и средни претпријатија
6.	Машински факултет	Радмил Поленаковиќ – проф д-р на Машински факултет, Главен автор на регионалните стратегии за иновации на осумте плански региони, Учесник во изработката на Националната стратегија за иновативност 2012-2020 Владимир Дуковски – проф д-р на Машински факултет, Експерт во областа на иновативност и иновациски менаџмент
7.	Агенција за Странски инвестиции и промоција на извоз на Р. Македонија	Ивана Николиќ, Заменик директор на Агенција за СДИ, контактирана но не е остварена средба поради зафатеност...
8.	Агенција за поддршка на претприемништво на Р. Македонија	Никола Таневски, одговорен за спроведување на Стратегијата за конкурентност; контактиран но не е остварена средба поради зафатеност ...
9.	Фонд за иновации и технолошки развој	Јасмина Поповска, Директор на ФИТР

